

Datum
2025-05-27
ESV dnr
2025-00525
Handläggare
Martin Sparr

Ert datum
2025-03-04
Er beteckning
Fi2025/00457

Finansdepartementet

AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

ESV välkomnar AI-kommissionens färdplan och delar uppfattningen att artificiell intelligens (AI) har en transformativ potential för svensk offentlig förvaltning. En ansvarsfull och strategisk AI-implementering kan leda till betydande effektivitetsvinster, förbättrad servicekvalitet och stärkt innovationsförmåga. ESV:s yttrande fokuserar på aspekter som rör myndigheternas ekonomiska styrning, resursanvändning, effektivitet och uppföljning. Vi understryker vikten av att AI-satsningar baseras på noggranna kostnads- och nyttoanalyser, integreras i befintliga styrprocesser och utformas för långsiktig hållbarhet samt statsfinansiellt ansvar.

ESV tillstyrker flera förslag, har synpunkter på andra och avstyrker några där alternativa lösningar bedöms mer ändamålsenliga.

Övergripande utgångspunkter i ESV:s yttrande

Effektivitet och kostnadsansvar

ESV betonar genomgående att AI-satsningar måste bidra till ökad effektivitet och innovation, minskade administrativa kostnader och god hushållning med statens resurser.

Datakvalitet, datadelning och interoperabilitet

Förutsättningen för framgångsrik AI-användning är tillgång till högkvalitativ, strukturerad och maskinläsbar data samt smidig datadelning mellan myndigheter.

Behov av tydlig styrning, vägledning och stöd

En framgångsrik implementering kräver klara riktlinjer, metodstöd, utbildningsinsatser och nationell samordning för att undvika osäkerhet, fragmentering och ineffektivitet.

Balans mellan innovation/effektivitet och rättssäkerhet/integritet/säkerhet

Utvecklingen av AI och digitalisering måste alltid ske med bibehållet skydd för den personliga integriteten, informationssäkerheten och rättssäkerheten.

Den stärkta digitaliseringsmyndigheten (Digg/PTS) som central aktör
ESV rekommenderar att den föreslagna sammanslagningen av Digg och PTS får ett övergripande, samordnande mandat för datahantering, Data Steward-funktionen och utveckling av svenska språkmodeller.

ESV:s kommentarer till enskilda förslag

Utred ändrad sekretesslogik i OSL för ökad datadelning (s. 72)

ESV tillstyrker förslaget att utreda en ändrad huvudregel i OSL för att underlätta datadelning och effektivisera myndigheternas arbete, under förutsättning att skyddet för enskilda garanteras och att implementeringen stärker både effektivitet och rättssäkerhet. Nuvarande regler skapar administrativa hinder för AI-utveckling. En förändring bör inkludera krav på strukturerad datadelning i öppna format och en noggrann analys av ekonomiska konsekvenser.

Modernisera registerförfattningar och utred en ramlag för personuppgiftsbehandling (s. 73)

ESV tillstyrker förslaget. Ett enhetligt och flexibelt regelverk minskar administrativa kostnader och främjar datadriven utveckling av AI. Viktigt är att en eventuell ramlag uppfyller grundlagens krav på integritetsskydd och rättssäkerhet. ESV ser särskilt positivt på att fler bestämmelser kan regleras genom förordning för ökad flexibilitet.

Tillsätt utredning för översyn av GDPR-tillämpningen i Sverige (s. 74)

ESV tillstyrker förslaget. Osäkerhet kring GDPR-tillämpningen leder till ökade administrativa kostnader, fördröjd digitalisering och hämmar AI-baserade lösningar. En översyn bör analysera om svenska särregler är mer restriktiva än nödvändigt och eftersträva harmonisering med EU-rätten.

Inför krav på bedömning av digitaliseringsvänlighet vid nya regleringar (s. 74)

ESV tillstyrker förslaget. Att bedöma reglers digitaliseringsvänlighet tidigt i processen minskar risken för inlåsningseffekter, onödiga kostnader och hinder för innovation. ESV kan bidra till att utveckla vägledning och stöd för att operationalisera begreppet.

Inför krav på modern datahantering och dataplan i författning (s. 75)

ESV tillstyrker förslaget under förutsättning att implementeringen utformas med hänsyn till myndigheternas olika förutsättningar. Ett tydligt författningskrav främjar datakvalitet, transparens och spårbarhet, vilket är grundläggande för AI-nyttan. Stöd, vägledning och gemensamma standarder är avgörande, liksom samordning med befintliga initiativ som Digg:s ramverk. En stegvis implementering med pilotmyndigheter rekommenderas.

Ge myndigheter uppdrag att ta fram sektorspecifika datastandarder (s. 75)

ESV avstyrker förslaget men stödjer ambitionen. Fokus bör flyttas från att "ta fram" nya standarder till att identifiera, utvärdera och säkerställa obligatorisk tillämpning av befintliga, lämpliga standarder för svenska förhållanden. Huvudhindret är inte brist på standarder utan avsaknad av tydlig statlig styrning och kravställning. Arbetet måste ske samordnat och standarderna bör vara utformade för att stödja automatisering och maskinell bearbetning.

Ge SCB sammanhållande uppdrag för modern datahantering (s. 75)

ESV avstyrker förslaget. Även om behovet av samordnad datahantering är stort, bör ansvaret placeras hos den framtida, stärkta digitaliseringsmyndigheten (Digg/PTS). Detta skapar bäst förutsättningar för enhetlighet och synergier i digitaliseringsarbetet.

Ge SCB uppdrag att inrätta Data Steward-funktion (s. 75)

ESV avstyrker förslaget att ge SCB detta uppdrag. ESV delar bedömningen att en Data Steward-funktion behövs för att förbättra styrning och tillgänglighet av offentliga data. Ansvaret bör dock mer ändamålsenligt placeras hos Digg, eller den nya digitaliseringsmyndigheten, då deras mandat är bredare än SCB:s statistikfokus.

Ge SCB uppdrag att se över avgifter för offentliga data (s. 75)

ESV avstyrker förslaget. Offentliga data bör som huvudregel tillgängliggöras helt avgiftsfritt för att maximera samhällsekonomisk nytta. Avgifter hämmar innovation och strider mot Öppna data-direktivet (EU-direktiv 2019/1024), särskilt för "High Value Datasets". Fokus bör ligga på att identifiera fler avgiftsfria data, finansiera intäktsbortfall via anslag och utveckla användarvänliga gränssnitt.

Gör datakonsekvensutredning obligatorisk vid nya regleringar (s. 75)

ESV tillstyrker förslaget, under förutsättning att det kombineras med tydlig vägledning och stöd för effektiv och proportionerlig tillämpning. En obligatorisk datakonsekvensutredning stärker förutsättningarna för uppföljning, analys av effekter och främjar datadelning för innovation och effektivisering. ESV föreslår stegvis implementering med pilotprojekt och differentierade krav.

Breda OSL-bestämmelse och förtydliga regler för molntjänster (s. 76)

ESV tillstyrker förslaget under angivna förutsättningar. Tydligare regler för molntjänstanvändning minskar rättslig osäkerhet, vilket främjar effektiv digitalisering och AI-tillämpningar. Det är viktigt med tydliga riktlinjer för lämplighet och riskbedömningar, särskilt för samhällsviktig verksamhet. Regleringen underlättar också ekonomisk styrning och planering av IT-kostnader.

Beakta digital suveränitet vid AI-användning i samhällsviktig verksamhet (s. 79)

ESV tillstyrker förslaget under angivna förutsättningar. Att beakta digital suveränitet är viktigt för robusthet och säkerhet i statens verksamhet. Detta har direkta konsekvenser för ekonomisk styrning och bör integreras i riskanalyser. Tydliga, proportionerliga riktlinjer behövs som balanserar suveränitet med kostnadseffektivitet och innovation. ESV föreslår att digital suveränitet inkluderas som obligatorisk aspekt i konsekvensutredningar för AI-system i samhällsviktig verksamhet.

Etablera rådgivning och regulatorisk sandlåda för AI-förordningen (s. 119)

ESV tillstyrker förslaget under angivna förutsättningar. Tydlig vägledning om AI-förordningen minskar osäkerhet, sänker administrativa kostnader och främjar innovation. Funktionen bör ha mandat och resurser att stödja både privat och offentlig sektor, med systematisk uppföljning av dess effekter på myndigheters AI-implementering. Den initiala finansieringen kan vara rimlig, men modellen bör möjliggöra skalbarhet.

Tillsätt nationell samordnare för svenska språkmodeller (s. 123)

ESV avstyrker förslaget om en nationell samordnare inom kommittéväsendet. Uppgifterna är strategiskt viktiga och kräver en förankring i en permanent myndighetsstruktur för långsiktighet och kontinuitet. Ansvar bör ligga hos den stärkta digitaliseringsmyndigheten (Digg/PTS) i samverkan med Kungl. biblioteket. Klara, mätbara mål och gedigna samhällsekonomiska analyser krävs.

Etablera AI-verkstad för offentlig sektor (s. 132)

ESV tillstyrker förslaget. Förslaget att etablera en gemensam AI-verkstad för offentlig sektor har tydliga fördelar vad gäller effektivitet, återanvändning av lösningar och kompetenssamordning. Samtidigt finns det risker med en alltför centraliserad modell. Erfarenheter från tidigare storskaliga IT-satsningar visar att förväntade stordriftsfördelar inte alltid realiserar fullt ut, särskilt om styrning och förvaltning blir tungrodd eller om lösningarna inte är tillräckligt flexibla för att möta olika myndigheters behov. Det finns en risk att en gemensam AI-infrastruktur kan hämma agilitet och innovation, särskilt om mindre aktörer får svårt att påverka utvecklingen eller om standardiserade lösningar prioriteras framför verksamhetsnära innovation.

Det är därför viktigt att AI-verkstaden utformas med tydliga mekanismer för att främja innovation och möjliggöra snabb utveckling och anpassning av AI-lösningar. ESV ser ett behov av att säkerställa att styrningsmodellen ger utrymme för decentraliserat, agilt arbete och att mindre myndigheter och aktörer får reellt inflytande över prioriteringar och utveckling.

Säkerställ transparent AI-användning och överväg etiska riktlinjer (s. 136)

ESV avstyrker förslaget att ge myndigheter i uppdrag att ta fram egna etiska riktlinjer men tillstyrker intentionerna. Att varje myndighet tar fram egna riktlinjer riskerar dubbelarbete, bristande enhetlighet och varierande kvalitet. Det är mer ändamålsenligt att utveckla nationella vägledningar eller ramverk som kan anpassas till respektive myndighets verksamhet.

Genomför översyn av regelverk för att möjliggöra AI och digitalisering (s. 136)

ESV tillstyrker förslaget. Nuvarande regelverk kan utgöra hinder för effektivisering och innovation, särskilt vad gäller automatisering och AI-baserade lösningar. En systematisk översyn är nödvändig för att undanröja rättsliga hinder och skapa förutsättningar för säker och ansvarsfull AI-användning. Översynen bör inkludera ekonomiadministrativa regelverk och analysera hur AI-implementering påverkar intern styrning och kontroll.

Finansieringen av en AI-strategi 2025 baserad på Färdplanen (s. 149)

ESV understryker vikten av att finansieringen föregås av noggrann konsekvensanalys med tydlig redovisning av kostnader och effektiviseringsvinster. Finansieringen bör vara långsiktig och kopplas till tydliga resultatmål och uppföljningsbara indikatorer.

Följ upp AI-strategin årligen med rapport, KPI:er och budgetredovisning (s. 150)

ESV tillstyrker förslaget under angivna förutsättningar. Årlig uppföljning med tydliga indikatorer och särskild redovisning av AI-utgifter stärker styrning, transparens och ansvarstagande. Det vore angeläget att definiera AI-utgifter enhetligt och att indikatorer fångar både kvantitativa och kvalitativa aspekter.

Regeringen bör uppmuntra myndigheter att använda AI i sin verksamhet (s. 150)

ESV tillstyrker de föreslagna sätten att styra och följa upp AI-användning, men menar att "uppmuntra" är ett för svagt förhållningssätt. Starkare styrning krävs för att realisera potentialen för effektivisering. ESV föreslår resultatorienterade återrapporteringskrav, kvantifierbara mål, systematisk kartläggning av AI-potential samt konkreta AI-strategier för varje myndighet, förankrade i regleringsbrev.

I detta ärende har generaldirektör Clas Olsson beslutat. Enhetschef Martin Sparr har varit föredragande. I beredningen har också avdelningschef Peter Kvist deltagit.

Datum: 2025-05-27

.....
Beslutande
Clas Olsson
Namnförtydligande

.....
Föredragande
Martin Sparr
Namnförtydligande

Denna handling har beslutats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.